

## **Rukopisne prodike iz Pannonhalme**

### **Kéziratos prédikációk Pannonhalmáról**

Znanstveni institut gradišćanskih Hrvatov /  
Wissenschaftliches Institut der burgenländischen Kroaten.  
Željezno, Eisenstadt/Kismarton, 2005. 226 lap

Különleges könyvet mutatunk be, régimódit és divatjamúltat, a mai társadalomban mostoha-gyermeknek számító, de a barokk idők vallási irodalmának dédelgetett gyermekét: a Pannonhalmi apátság könyvtárában őrzött kéziratos, horvát nyelvű prédikációs gyűjtemény válogatott darabjait. A szövegeket NYOMÁRKAY ISTVÁN és VIG ISTVÁN gondozta, a kísérő tanulmány és a szószedet NYOMÁRKAY ISTVÁN munkája. A munka magyarországi NKFP-pályázat keretében készült és a Burgenlandi Horvát Tudományos Intézet kiadásában látott napvilágot.

A valamikori nyugat-magyarországi horvátok becses nyelvemlékeiről van szó, mely a szlavisztikai oktatásnak is része. A kereken százötven prédikációt tartalmazó gyűjteményt a pannonhalmi bencés kolostorban őrzik. A bencés rendnek számos horvát családból származó tagja volt és van is a mai napig. Meg kell említenünk közülük IV. Károly király gyermekeinek nevelőjét, Blázovich Jákot, Rezner Tibold atyát, valamint a nemrég elhunyt Blázovits Ágostont. Természetesen sok színvonalas és népszerű prédikátor működött a horvátok lakta településeken a XVIII. századtól kezdve.

A gyűjteményről már HADROVICS LÁSZLÓ úgy nyilatkozott, mint olyan értékről, amely a horvát szellemi élet hű képe, és amely jól tükrözi a XIX. század eleji nyugat-magyarországi (ma: burgenlandi) horvát nyelv kifejezési képességét és erejét, valamint következtelenségeit is. Megemlíti, hogy ha nem is az egész gyűjteményt, de legalább egy válogatást ki lehetne adni, hogy így lehetővé válhasson a gondos filológiai feldolgozás is. HADROVICS maga is csak akkor értesült a gyűjteményről, amikor már „Schrifttum und Sprache der burgenländischen Kroaten im 18. und 19. Jahrhundert” című művének (Bp., 1974.) kézirata nyomdában volt.

A jelen válogatás negyvenhat prédikációt tartalmaz, javarészüik Oroszvárról való (ma: Rusovce, Szlovákiában). A falu plébánosa a prédikációk keletkezése idején Johannes Asztl volt, aki azonban horvátul nem tudott. A falu lakossága a XIX. század elején csaknem fele-fele arányban horvát és német volt, elenyésző számú magyarral. Ezért a püspökség a magyar plébános mellé egy Gerdenich István nevű horvát anyanyelvű káplánt osztott be, aki Darázsfalváról (Trausdorf) származott. A prédikációk java része az ő munkája. A gyűjtemény hat prédikációja származik Horvátzsidányból (Siegersdorf), melynek papja egy Raksányi Hugolin nevű ferences volt. Egy-egy prédikáció származik Köpcsényből (Kittsee) és Darázsfalváról. Köpcsény plébánosa 1806 és 1824 között Christopher Naszvady, Darázsfalváé pedig 1788 és 1823 között Georg Juraj Krizmanich volt. Ezek a prédikációk is minden bizonnyal a fentebb említett Gerdenich Istvántól valók. A prédikációk legrégebbi, közvetett forrása Pázmány Péter „Isteni igazságra vezérlő kalauz”-a, továbbá a Bécsben működő Abraham a Santa Clara (1644–1709) és Eberhard Kragel horvát szerzetes 1763-ban kiadott, széles körben elterjedt „Csetveropersztni duhovni persztan” [Négyrétű lelki gyűrű] című munkája.

A gyűjtemény nyelv- és kultúrtörténeti jelentőségét már HADROVICS LÁSZLÓ kiemelte, amikor megállapította, hogy a szentbeszédek nyelve nem csupán egy nyelvjárás írott emléke, hanem úgynevezett regionális irodalmi nyelv, amely már bizonyos fokú normával is rendelkezett. A standard nyelvi norma kialakulási folyamatát reprezentálja ez a nyelv, amelyen a XIX. század elejétől imakönyvek, evangéliumos könyvek, tankönyvek, röpiratok, sőt szépirodalmi munkák is keletkeztek. Kultúrtörténeti jelentősége elsősorban abban áll, hogy megbízható képet nyújt a nyugat-magyarországi horvátok, valamint a falusi papság műveltségi színvonaláról.

A prédikációk stílusa alkalmazkodik az egyszerű hívők szókincséhez. Szembeszökő jelenség a dramatizálás, a bibliai történetek és példázatok színes, a képzeletre erősen ható előadása, valamint a levont erkölcsi tanulságoknak konkrét élethelyzetekre való világos alkalmazása. – A magyar nyelvi hatást néhány általánosan használt és a XIX. század elejére már gyökeret vert jövevényszó (pl. *hahar* 'hóhér', *hamišan* 'hamis', *hasniti* 'használ', *meštija* 'mesterség' stb.) mellett magyar és/vagy német mintára alkotott tükörfordítások is mutatják (pl. *dušno spoznanje* 'lelkiismeret', *hištvo* 'házasság' [*hiža* 'ház'], *na kratki* 'röviden', *medtimga* 'azonközben, aközben' stb.).

A kötet bevezető tanulmánnyal kezdődik, amely a munkák helyesírását, egyes mondattani jelenségeit mutatja be, majd a prédikációk stílusával foglalkozik. A betűhív átírásban közölt prédikációk elolvasását és megértését a kötetet záró négynyelvű (burgenlandi horvát, horvát, német, magyar) szöszedet könnyíti meg.

A Burgenlandi Horvát Tudományos Intézet (Znanstveni institut gradišćanskih Hrvatov – Wissenschaftliches Institut der burgenländischen Kroaten) kiadásában megjelent könyv nem lehet érdektelen a magyar szakmai körök számára sem, hiszen a gyűjtemény a történelmi Magyarország területén keletkezett, és a magyar nyelv hatását, kisugárzását is dokumentálja.

BENCICS MIKLÓS